

Beeld uit 'Paradijsvogels'
Foto Jaap Reedijk

Fred Delfgaauw

“In mij spreekt een pop...”

Peter Vermaat

Velen hebben een reizend poppentheater. Een enkeling een vast theater, maar Fred Delfgaauw heeft zowaar een schouwburg. Een prachtige speelzaal met een oplopende tribune en een mooie foyer, en dat allemaal met eigen handen opgebouwd.

De foyer van de Peeriscoop

Eigen foto

Fred Delfgaauw (1959) en zijn secretariaatsmedewerkster Monique Masolijn ontvingen mij in de foyer van hun Theater Peeriscoop. Fred steekt meteen van wal. We hebben weinig tijd voor het interview, want hij moet over een uur het vliegtuig halen. Hij gaat op vakantie. Hij wijst om zich heen en zegt: "Ik heb dit samen met een Kroatische maat met eigen handen opgebouwd. Het was een oude gymzaal die we hebben opgeknappt en de foyer hebben we eraan vast gebouwd. We hebben alles zelf gedaan. Alleen voor de buitenkant hebben we een architect in de arm genomen." Ik vroeg hem: "Maar hoe heb je het gefinancierd?" Hij vertelde mij, hoe hij ooit begonnen was met kindervoorstellingen, zo'n tweehonderd per jaar. Later ging hij voorstellingen maken voor volwassenen. "De technici gaan dan naar het theater om alles op te bouwen. Ik kan later komen. Overdag heb ik toen veel Walt Disney-films en commercials ingesproken. Daar heb ik veel mee verdiend en al dat geld heb ik in mijn droom gestoken: een eigen theater in Gorinchem. Wij bestaan nu 21 jaar, en dat zonder een cent subsidie."

Zonder kast

Spreken met Fred Delfgaauw is een man ontmoeten die gedreven is door zijn vak en er met passie over spreekt. Hij herinnert zich nog de eerste recensie die hij in het blad van de Nederlandse Vereniging voor Poppenspelers, toen nog *Wij Poppenspelers* geheten, kreeg van Ruth van der Steenhoven. "Ruth sprak van een nieuwe sensatie. Een soort buikspreker met zijn pop, maar je zag die buikspreker wel zijn mond bewegen. Het was nog de tijd dat er gespeeld werd in de kast. De poppenspeler was onzichtbaar. Ik speelde zonder kast. Daar moest men in het begin erg aan wennen. In kringen van de vereniging riep het ook bij sommigen weerstand op. Toen ik begon was het poppenspel nog heerlijk amateuristisch. Veel poppenspelers werkten nog zonder licht. Men had dan in het verenigingsblad een tip van de maand: 'Als u met licht gaat werken, neem dan een leeg verfblik van de Hema. Boor daar een gaatje in, breng een fitting aan en een lamp van 40 watt en verf het geheel zwart. Het verfblik kon je dan met ijzerdraad aan vier knijpers ophangen. En dan stond erbij geschreven: 'Verf ook de knijpers zwart, dan kan men niet zien dat het

knijpers zijn geweest.' Spelen zonder kast en werken met licht was toen iets heel nieuws. In Duitsland heb ik in die tijd de fantastische poppenspeler Albrecht Roser ontmoet. Ik ben nog bij hem thuis geweest. Hij speelde met zijn beroemde, pianospelende, clown Gustaf, een marionet die hij manipuleerde zonder kast. Maar ik had niets met marionetten. Ik hou van interactie. Speler en pop kunnen beiden in een verhaal betrokken zijn."

Bij hun nek

Fred Delfgaauw had psychologie gestudeerd en werkte aanvankelijk als maatschappelijk werker bij de GGD in Zoetermeer. Hij deed wat aan amateur-toneel bij de Zoetermeerse komedie, had een gastrolletje bij de Haagse komedie, speelde bij Splien, kortom, hij hield van het theatervak. Op een dag vroeg een vriendin hem mee te gaan naar het Dommelhofffestival in Neerpelt. Deze vriendin maakte poppen en wilde meedoen met een cursus 'poppen maken'. Ik was toen meer geïnteresseerd in de vriendin dan in poppen, dus ik ging graag mee. Alleen de cursus 'poppen maken' was volgeboekt. We konden nog wel meedoen met de cursus 'poppenspelers'. Dat heb ik toen gedaan. Ik vond dat leuk. Spontaan pakte ik die poppen anders op dan anderen deden. Ik pakte ze bijvoorbeeld bij hun nek en begon te bewegen. Daarmee trok ik de aandacht. Mensen dachten dat ik het al langer deed, maar het was voor mij de eerste keer. Zo ontdekte ik, dat ik blijkbaar iets met poppen kon. Ergens in die tijd zag ik ook Jozef van den Berg zijn voorstelling *Moeke en de dwaas* spelen in het HOT, een theaterzaal in Den Haag. In 1986 is die zaal gesloopt. Jozef is in de begintijd een inspiratiebron voor mij geweest. Ik heb hem laatst nog een tijdje gesproken. Hij woont hier niet zover vandaan."

Speler en pop

Met Fred praten over het vak, is spreken over de verhouding speler en pop. Fred zegt: "Een pop visualiseert mijn innerlijk. Zo sta ik er tenminste in. In mij zit van alles. Haat, liefde, domheid en boosheid, noem maar op. Een pop kan dat spelen en maakt zo mijn binnenwereld zichtbaar. Poppen leggen genadeloos je gedachten bloot. Mensen kunnen ontwijkend reageren. Poppen doen dat niet. Poppen kunnen ook meer zeggen dan mensen. Niet voor niets werd het poppenspel zo nu en dan in de middeleeuwen verboden. Want poppen zeiden dingen die niet mochten. De vraag was dan: 'Wie heeft dat nu gezegd? De pop of de speler?' In Indonesië gebruiken ze poppen in het onderwijs. Zij krijgen dingen voor elkaar die de leraar niet gedaan krijgt. Bijvoorbeeld hij wil zijn leerlingen leren rekenen, maar hij verwacht dat ze er niet erg veel zin in hebben. Hij zegt dan: 'We gaan maar niet rekenen, hè, dat is veel te moeilijk.' Vervolgens trekt hij een sokpop over zijn hand die zegt: 'Ik wil wel rekenen.' 'Nee,' zegt de leraar, 'dat doen we niet. Daar zijn jullie te dom voor.' Dan zegt de sokpop: 'Nee, we zijn niet dom. Willen jullie rekenen?' Alle kinderen roepen dan: 'Ja, dat willen we.' Dat is de magie van het spel. Een pop heeft blijkbaar een grotere geloofwaardigheid dan een mens. Een pop lijkt op een individu, maar iedereen ziet tegelijk dat hij dat niet is. Een pop is een pop. Een pop kan dingen zeggen die een mens niet zo gemakkelijk zeggen kan."

Daarnaast ben ik ook acteur. Als acteur moet ik durven voelen wat ik speel. Ook ik heb een moordenaar in mij. Maar het verschil tussen mij en een echte moordenaar is, dat ik het niet praktiseer. Dat is de theorie van acteur Anthony Hopkins. Een acteur heeft niet alleen zijn tekst, maar hij laat in zijn lichaamstaal ook zien wat hij voelt. Welnu, een pop maakt dat nog krachtiger. Hij vertelt mijn gevoelsleven. Met poppenspel kun je veel meer laten zien van jezelf. Het klinkt misschien rijkelijk abstract, maar ik zal je een voorbeeld geven. Een pop kan mij aanspreken en zeggen: 'Het gaat niet goed met jou, hè? Drink je niet teveel? Moet je niet vroeger naar bed? Heb je niet teveel stress? Eet je niet ongezond?' De toeschouwer herkent zich daarin. Die denkt: 'Goh, dat heb ik eigenlijk ook.' Zo zet een pop de toeschouwer aan het denken. Ik noem dat de menselijke maat van het poppenspel."

Confrontatie

Fred is gefascineerd door die menselijke maat. "Eigenlijk is alles heel gecompliceerd. Ik denk vaak: 'Waarom doet men zo? Waarom vindt men dat?' Daarom maak ik ook niet mijn eigen poppen. Ik geloof niet zo in dat zelf maken. Kathelijne Monnens maakt voor mij de poppen. Ik kom met een idee en zij gaat ermee aan de slag. Vaak is het raak. Dan denk ik 'wauw, wat heeft ze dat mooi gemaakt', maar soms denk ik ook: 'wat moet ik ermee?' Dat blijkt een groot voordeel te zijn. Juist omdat die pop door een ander is gemaakt, is zij mij vreemd. Door die confrontatie met 'het andere' moet ik er een dialoog mee aangaan.

Mozart

De eerste voorstelling voor kinderen was *Wolkenjas* (1982), later gevolgd door *Peer vindt nieuwe avonturen* (1983) en *Kijk een ei* (1984). In 1985 kreeg Fred de Hans Snoeckprijs (de Nederlandse toneelprijs voor jeugdtheater) voor *Weg van Waan*, een voorstelling gebaseerd op *De storm* van Shakespeare. "Het was eigenlijk een volwassen voorstelling, die ook geschikt was voor kinderen. Toen ik die prijs kreeg, ben ik me volledig met het poppentheater gaan bezighouden en heb ik met een jaar mijn andere werkzaamheden afgebouwd.

In 1991 maakte hij zijn eerste voorstelling voor volwassenen:

Mozart. Bij de reprise van deze voorstelling in 2005 kreeg Fred de Toneelpublieksprijs en werd hij voor zijn werk koninklijk onderscheiden tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. "Hoe ben je tot *Mozart* gekomen," vroeg ik hem. "Ik had de film *Amadeus* gezien. Die vond ik boeiend, maar is eigenlijk een grote muzikale leugen. In die dagen hoorde ik op de autoradio de presentator zeggen dat Antonio Salieri de moordenaar was van *Mozart*. Maar dat klopt niet. Ik ben me er toen in gaan verdiepen. Ik ben

naar Salzburg gereisd en heb de correspondentie van Mozarts zus en die van zijn vrouw Constanze doorgelezen. Salieri was weliswaar een middelmatig musicus, maar hij was wel hofcomponist aan het hof van keizer Jozef II, en die vond zijn werk goed. Dus Salieri had geld, aanzien, vrouwen, kortom, geen enkel motief om Mozart naar het leven te staan. Mozart was freelancer. Hij was wel geliefd bij het gewone volk. Hij leefde echter ongezond. Hij vrut, zoop, neukte en is aan een nierversgiftiging gestorven. Maar ja, het publiek wil graag een dader. Dat heeft mij tot mijn Mozartvoorstelling gebracht. Als ik mijn afscheidstournee ga spelen, wil ik hem graag nog een keer brengen."

Het vak doorgeven

Fred is nu zestig. Hij zou het vak graag willen doorgeven aan jonge theatermakers. Daartoe heeft hij een productiehuis ontwikkeld. "Hierin worden jonge theatermakers begeleid bij hun productie. Het is geen loutere theorie, maar een die gekoppeld is aan de praktijk van de eigen productie. Naast dat ik daar zelf begeleiding geef, laat ik ook anderen lesgeven. Karel de Rooy bijvoorbeeld, van Mini & Maxi, laat ik komen voor clownerie. Sjaak Bral voor een dag hoe 'schrijf je humor'. Maar ook mensen die je vertellen hoe je een begroting moet lezen of de verkoop van je voorstelling het beste kunt regelen. Ze hoeven pas hun begeleiding te betalen als ze gaan verdienen aan hun eigen productie. Zo probeer ik het betaalbaar te houden."

King Lear

Op 20 januari is zijn nieuwste voorstelling *King Lear* in première gegaan in de stadsschouwburg van Haarlem. Hij speelt die samen met theatermaakster Ida van Dril. "Ik vind het heerlijk," zegt Delfgaauw, "ik zie er echt naar uit, dat ik hem straks minimaal 147 keer mag gaan spelen."

Toen werd hij opgehaald om met het vliegtuig te vertrekken en nam ik afscheid van een bevlogen theaterman.

www.delfgaauw.nl

Beeld uit 'Paradijsvogels'
Foto Jaap Reedijk